

μένης, δὲν δύναται ἢ νὰ καταληφθῇ ὑπὸ λύπης, δυσθυμίας καὶ ἀπογοητεύσεως βλέπων τὴν Ἑλλάδα ὑστεροῦσαν ἐν τῇ εὐγενεὶ ταύτῃ σταδιοδρομία. Πλὴν ἂς μὴ παραπονώμεθα δι' αὐτὸ μόνον διότι it is something rotten in the state of Denmark.

Ο. Α. ΡΟΥΣΟΠΟΥΛΟΣ

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ

ΑΡΧΑΙΑΣ ΟΙΚΙΑΣ ΛΕΙΨΑΝΑ

Μετὰ τὴν ἀνεύρεσιν τοῦ γνωστοῦ ψηφιδωθετήματος τῆς Μεδοῦσης ἐλήφθη πρόνοια πρὸς προφύλαξιν αὐτοῦ ἀπὸ πάσης φθορᾶς· διότι καὶ οἱ παῖδες τῆς συνοικίας ἐπ' αὐτοῦ ἀπὸ πρωίας μέχρι ἐσπέρας ὠρχοῦντο χωρὶς νὰ φοβῶνται οὔτε τὸ βλοσυρὸν τῶν ὁρμάτων τῆς Γοργόυς, οὔτε τὴν εὐστροφίαν τῶν ἑρῶν τῆς κόμης αὐτῆς, καὶ τὰ φιλόρραχα γραῖδια τῶν πέριξ ἐκεῖ διημέρευον μὲ τὴ δουλειά των, ἢ μὲν πλέκουσα τὴν κάλτσα τῆς, ἢ δὲ βάπτουσα καὶ ταῦτοχρόνως μετὰ σοβαρότητος ὕψους θαυμασίας ἐκφέρουσα τὴν γνώμην αὐτῆς ἐπὶ τοῦ ἀνευρεθέντος ἔργου, ἥτις ἡκούετο ἐπαναλαβανόμενη εἰς ἐκάστην νέαν ἐπίσκεψιν τοῦ τυχόντος διαβάτου. Συγχῶν δ' ἔληγεν ἡ συζήτησις διὰ τῆς ἱστορικῆς καὶ ἐν περιφρονήσει πρὸς τὸ ἔργον ἐκτοξευομένης φράσεως κατὰ τὴν ἀναχώρησιν:

— Ἀρὴ οὐλα τὰ σπῖτια στὴν Πέτσα τέτοια ἔχουνε χάμω.

Καὶ ταῦτα μὲν ἦσαν ἄθωια ἐκφράσεις, οὐδὲν τὸ βλαβερὸν ἔχουσαι, ὅπως ἀκίνδυνον σχετικῶς πρὸς τὰς δοκιμὰς δεσποινῶν καὶ δεσποινίδων αἰτινες ἡσυχούντο διὰ τῶν ποδῶν καὶ τῶν ὀμβρελλῶν εἰς βάρος τῆς δυστήνου κεφαλῆς, ἥτις θὰ προὔτιμα νὰ ἐδελεπε τὰ χῶματα, ἅτινα ἐκάλυπτον αὐτὴν ἐπὶ τοσούτους αἰῶνας ἢ ὅ,τι ἡξιώθη νὰ ἴδῃ εἰς τὰ χίλια ὀκτακῶσια ἐνενηντα δύο, καὶ ταῦτα πρὸς δοκιμὴν τῆς ἀντοχῆς τοῦ ψηφιδωματος. Πρὸς ἀποφυγὴν λοιπὸν πάντων τοῦτων ἀπεφασίσθη προσωρινῶς νὰ ταφῇ καὶ πάλιν ὑπὸ τὸ χῶμα, μέχρις οὗ ληφθῇ ὀριστικὴ ἀπόφασις περὶ αὐτῆς.

Κύριος οἶδε πόσον χρόνον θὰ διατελῇ ὑπόδικος.

★

Ἐσκέφθη ὅμως ὅτι καλύπτων αὐτὴν διὰ χῶματος ἡδυνάμην νὰ δοκιμάσω καὶ ἐν τοῖς πέριξ τῆς αὐλῆς, ἐνθα ἐφαίνοντο ἔχγη ἐξαπλώσεως τῆς οἰκοδομῆς, ἐπὶ τῇ ιδέᾳ ὅτι δυνατόν ἦτο νὰ παρουσιασθῇ τι νεώτερον. Καὶ δὲν ἠπατήθη. Διότι ἀνοίξας δύο λάκκους εἰς δύο διάφορα σημεῖα πρὸς Ν. τῆς αὐλῆς τῆς Μεδοῦσης, εὗρον ψηφιδωτὸν ἑδαφος καὶ ἐν τούτοις. Διὸ ἀμέσως τῇ ἐπιούσῃ (διότι ἦτο Κυριακή), ὅτε ἐπέμφθησάν μοι ὑπὸ τῆς γενικῆς τῶν ἀρχαιοτήτων Ἐφορείας οἱ κατ'ἀλλήλους πρὸς τοῦτο ἄνδρες, ἤρχισα τὸν καθαρισμὸν τοῦ μέρους ἐκείνου, κυρίως ζητῶν τὰ περὶ τὸ κέντρον τῶν δαπέδων, ἵσως ὑπῆρχε τι καλὸν καὶ ἐκεῖ. Ἐκ τῆς μικρᾶς δοκιμαστικῆς σκαφῆς τῆς μιᾶς ἐκείνης καὶ μόνῃς ἡμέρας, παρουσιάσθη μέρος τριῶν ἄλλων διαμερισμάτων τῆς οἰκοδομῆς, ὧν ὅμως τὸ σχῆμα δὲν δύναται εἶναι νὰ ὀρισθῇ

διότι καὶ ὁλόκληρα δὲν προέλαβον νὰ καθαρίσω καὶ ταῦτα χωροῦσιν ἐντὸς τοῦ συνεχομένου οἰκοπέδου ὑπὸ τὸν τοῖχον αὐτοῦ. Τῶν διαμερισμάτων τούτων οἱ τοῖχοι σώζουσι τὸ δι' ἀμμοκονίας καὶ λεπτοῦ στρώματος γύψου ἐπίχρισμα τέτοιων χρωμάτων. Τὸ ἑδαφος δ' αὐτῶν εἶνε ἐστρωμένον δι' ὠραίου ψηφιδωτοῦ ἀποτελουμένου ἐκ κύκλων τοῦ αὐτοῦ μεγέθους τεμονομένων καὶ ἀπαρτιζόντων διάφορα κυκλικὰ χωρίσματα διαφόρων χρωματισμῶν. Ἐν τῷ μέσῳ ἐκάστου κύκλου διαγράφεται μικρὸν κόσμημα ἐρυθρὸν καὶ λευκόν.

★

Εὐθὺς πρὸς Ν. τῆς αὐλῆς τῆς Μεδοῦσης ἀνοίγεται πολυγωνικὸν τὸ πρῶτον τῶν διαμερισμάτων, εἰς ὃ ἄγει θύρα, ἥς ὁ ἐκ φατοῦ μαρμαροῦ οὐδὲς σώζεται κατὰ χώραν. Ἀντικρὺ τοῦ οὐδοῦ ταύτου ἀρχίζει σειρὰ βάσεων τετραγωνικῶν λίθου ἐγγωρίου, εἰς ἀπόστασιν μέτρου ἀπ' ἀλλήλων, ἐπὶ τῶν ὁποίων πιθανῶς ἔβαινον κίονες μικροί, ὧν πολλοὶ μαρμάρειοι ἀρράβδωτοι ἀνευρέθησαν ἐν τοῖς χώμασι. Καὶ κιονοκρανα δὲ Ἴωνικὰ μικρὰ ἀνευρέθησαν ἐκεῖ καὶ βάσεις τετραγωνικοῦ στύλου, παραστάτου καὶ πηλῆθους κεραμείων θραυσμάτων. Πέραν τῶν τριῶν ἄνω διαμερισμάτων καὶ πρὸς Δ. παρουσιάσθη χωρίσμα ἐστρωμένον διὰ πλακῶν πλινθίνων μεγάλων, οὗ καὶ τὰ κάτω μέρη τῶν τοίχων δι' ὁμοίων περιβάλλονται πλακῶν. Τὸ σύνολον τῆς οἰκοδομῆς ἐν γένει φαίνεται χωροῦν ἱκανῶς πρὸς Ν. ἀλλὰ καὶ πρὸς Β. πιθανῶς ὑπάρχουσιν ἄλλα μέρη αὐτῆς, ὅπου ἐν φαίνεται ἢ πρὸς ταύτην εἰσόδος. Πέραν αὐτῆς πρὸς τοῦτο τὸ σημεῖον σώζονται ἔχγη τῶν παλαιῶν νεωσοίκων μετὰ τὴν καταστροφὴν τῶν ὁποίων βεβαίως φαίνεται ὅτι κατέλαβε τὸ μέρος τοῦτο τῆς δημοσίας γῆς ἢ ἀναφανείσα οἰκοδομή, ἥτις, ἵνα ὀρισθῇ καὶ χαρακτηρισθῇ ἀκριβῶς, πρέπει καὶ αὐτὴ νὰ καθαρισθῇ καὶ τὰ πέριξ πάντα νὰ ἐρευνηθῶσι δεόντως.

★

Μεταξὺ δὲ τῶν παντοίων τεμαχίων κεράμων, ἅτινα ἐν μεγάλῃ ἀπειρίᾳ ὑπῆρχον ἐν τοῖς χώμασιν ἀνευρέθη καὶ ὀρθοκέραμος ἐκ πηλοῦ ὕψους 0,20, πλάτους 0,48, τῶν συνήθων ἐπὶ τῶν ἄκρων τῶν στεγῶν, μετὰ λεπτῆς ἐπαλοιγῆς γύψου ἐπὶ τῆς προσιᾶς ἐπιφανείας, ἐφ' ἥς τὸ κόσμημα, ὅπερ εἶνε κατὰ τὰ λοιπὰ κοινότατον ἀνθέμιον, ὅπως συνήθως φέρεται ἐπὶ τοιούτου εἶδους κατασκευασμάτων. Ἐκεῖνο ὅμως ὅπερ παρουσιάζεται ὅλως ἰδιόρρυθμον ἐπὶ τοῦ κατασκευάσματος τούτου, εἶνε ὅτι ὡς διάκοσμον ἐν μέσῳ καὶ κατὰ τὴν βάσιν τοῦ κοσμήματος φέρει τὸ Γοργόνειον, τὴν κεφαλὴν τῆς Μεδοῦσης, ὑπὸ τὸν παλαιότερον τύπον ὅμως, στρογγύλην δίκην πανσελήνου γελῶσαν πῶς, μετὰ τῆς γλώσσης ἐντὸς τοῦ στόματος καὶ τῶν ὄψεων ὑπ' αὐτὴν συνδεδεμένων εἰς κόσμον. Ὡστε τὸ κτίριον ἔφερε πέριξ ἐπὶ τῆς στέγης τόσας κεφαλὰς Μεδοῦσης ὅσαι αἱ σειρὰ τῶν κεράμων, αἵτινες εἰς τὸ τέγμα αὐτῶν εἶχον ἐκάστη ὀρθοκέραμον μετὰ τῆς δηλωθείσης παραστάσεως. Παράδοξος ἀνθρώπος ὁ κτήτωρ τῆς οἰκίας ταύτης καὶ ἰδιαίτερα ὅλως ἡ μονομανία ἦν ἔτρεφε πρὸς τὰ Γοργόνεια! Ἰσως εἶχε ταῦτα ὡς κακῶν ἀλεξιτήρια. Ἀλλῶς δὲν ἐρμηνεύεται ἡ ἀπεικόνισις τῶσων κεραλῶν ἐπὶ τῶν ὀρθοκεράμων τῆς στέγης, μάλιστὰ δὲ

ἡ διὰ ψηφιδοθεσίας ἀρίστης παράστασις τῆς κεφαλῆς τῆς Μεδούσης ἐν ἰδιωτικῷ οἴκῳ, ὡς τοῦλάχιστον μέχρι τοῦδε δείκνυται ἡ οἰκοδομή.

Ἐν Πειραιεὶ τῇ 31ῃ Μαρτίου 1882.

ΙΑΚ. Χ. ΔΡΑΓΑΤΣΗΣ

ΑΝΑΣΚΑΦΑΙ ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΟΔΟΥ

Εἰς τὰ ἀρχαιολογικὰ προηγουμένου φύλλου τῆς «Ἑστίας» κατεχωρίσθη ἡ πληροφορία ὅτι ἀνευρέθη ὁ κατὰ τὴν ἱερὰν ὁδὸν ὑπὸ τοῦ Παυσανίου μνημονευόμενος ναὸς τοῦ Κουαμίτου. Τοῦτο δὲν εἶναι ἀκριβές. Ἐπειδὴ δὲ αἱ λίαν ἐνδιαφέρουσαι ἀνασκαφαὶ αὐτὰι τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρίας ἔδωκαν ἀφορμὴν εἰς ἀναγραφὴν διαφόρων ὁρθῶν τε καὶ μὴ πληροφοριῶν, καθήκον μου θεωρῶ νὰ παρᾶσχῃ ὑμῖν βραχεῖαν ἀλλ' ἀκριθεὶς περὶ τῶν ὑπὸ τὴν ἐποπτεῖαν μου ἀνασκαφῶν σημειώσιν.

Αἱ ἀνασκαφαὶ ἐνηργήθησαν, καὶ θὰ ἐνεργηθῶσιν ἴσως ἔτι εἰς τὸ ἀπὸ τῆς μικρᾶς Μονῆς τοῦ Προφήτου Ἡλίου μέχρι τοῦ ἱεροῦ τῆς Ἀφροδίτης τμηματὸς τῆς ἱερᾶς ὁδοῦ, ὅπερ κοινῶς ὡς περιοχὴ τοῦ Δαφνίου χαρακτηρίζεται· δηλ. ἀπὸ τοῦ 8ου μέχρι τοῦ 12ου σημερινοῦ σταδίου τῆς ἐξ Ἀθηνῶν εἰς Ἐλευσίνα ὁδοῦ.

Εἰς τρία σημεῖα τοῦ τμήματος τούτου ἡρξάμην ἀνασκάπτων συγχρόνως· α') εἰς τὸν λεγόμενον ναὸν τῆς Ἀφροδίτης (πρὸς ἐξακρίβωσιν ἂν ἔντως περὶ ναοῦ, καὶ Ἀφροδίτης ναοῦ, πρόκειται, καὶ πρὸς εὑρεσιν σχετικῶν ἀναθημάτων), β') εἰς τὴν Μονὴν Δαφνίου (πρὸς ἀνακάλυψιν τοῦ ἐκεῖ ποῦ εὕρισκομένου ναοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος) καὶ γ') εἰς τοὺς ἀπέναντι τῆς Μονῆς τοῦ Προφήτου Ἡλίου χώρους (πρὸς ἀνακάλυψιν τῆς διευθύνσεως τῆς ἀρχαίας ὁδοῦ καὶ πρὸς ἐξακρίβωσιν καὶ χαρακτηρισμὸν κρηπιδωμάτων τινῶν, ὧν ἔχγη κατὰ διαστήματα ὑπεφαίνοντο).

★

Αἱ κατὰ τὸν λεγόμενον ναὸν τῆς Ἀφροδίτης ἀνασκαφαὶ ἐστέφθησαν ὑπὸ λαμπρᾶς ἐπιτυχίας. Ἐβεβαιώθη ὅτι πρόκειται οὐχὶ περὶ ναοῦ, ὡς ἀνακριδῶς σημειοῖ ὁ Παυσανίας, ἀλλὰ περὶ ἱεροῦ τῆς Ἀφροδίτης, ἀποκαλυφθέντος ἅπαντος, μετὰ τῶν εἰσόδων αὐτοῦ, τῶν διαφόρων βάθρων καὶ τῶν συνεχομένων οἰκοδομημάτων. Πλὴν τούτων ὅμως ἀπεκαλύφθη καὶ τὸ πρὸ τοῦ ἱεροῦ τῆς Ἀφροδίτης ὑπὸ τοῦ Παυσανίου μνημονευόμενον «τεῖχος ἀργῶν λίθων θείας ἄξιον», ἄξιοθαύμαστον ἀληθῶς τετράπλευρον πολυγωνικὸν τεῖχος. Μεταξὺ δὲ τοῦ τεύχους τούτου καὶ τοῦ ἱεροῦ ἀπεκαλύφθη τμηματὸς τῆς ἀρχαίας ἱερᾶς ὁδοῦ μετὰ γλυκείας καμπύλης, φέρον τὰ ἔχγη τῶν ἀρμάτων καὶ αὐτὸν ἔτι τὸν ἐρμῆν τὸν κανονίζοντα δι' ἐπιγραφῆς τὴν ἐπὶ τὰ ὀκταστάδιον (ῥωμαϊκῶν μιλίων) «ἐξ Ἀστειως» ἀπόστασιν, διδάσκον δὲ πρὸς τοῦτοις καὶ τὴν ὁδοποιητικὴν τῶν ἀρχαίων.

Ὁ διελθὼν ἄλλοτε ἐκεῖθεν, μόνος αὐτὸς δύναται νὰ ἐκτιμήσῃ τὴν γενομένην ἐργασίαν καὶ τὴν ἐπελθούσαν ἐκπληκτικὴν καὶ ἀπροσδόκητον μεταφάρφωσιν.

Διάφορα ἀγαλμάτια Ἀφροδίτης (ἡρωτηριασμένα ἀτυχῶς) μαρμαρίναι περιστερὰ καὶ μέλη γυναικείου σώματος (ἐνεπίγραφα καὶ μὴ), ρόαι καὶ ἱκανὰ ἐνεπί-

γραφα βάθρα, οὐ μόνον κατέστησαν ἀναμφισβήτητον ὅτι περὶ Ἀφροδίτης ἱεροῦ πρόκειται, ἀλλὰ καὶ ἐδίδαξαν ἀσφαλῶς τὸν χαρακτήρα καὶ τὰς ιδιότητας τῆς θεᾶς ταύτης ἐν τῇ Ἀττικῇ.

★

Ἐν τῇ Μονῇ Δαφνίου αἱ ἀνασκαφαὶ δὲν ἐπερατώθησαν ἔτι· καὶ εὐρέθησαν μὲν ἀληθῶς ἱκανὰ τεμάχια ἐξ ἀρχαίου οἰκοδομηματος, ὡς καὶ τὸ ἄνω μέρος κορμοῦ νεαρᾶς γυναικὸς, — ἴσως τῆς Κόρης — ἀρίστης μὲν τέχνης ἀλλ' ἄνευ τῆς κεφαλῆς ἀτυχῶς, χωρὶς νὰ δύναται τις ὅμως νὰ ἰσχυρισθῇ ὅτι εὐρίσκεται εἰς τὰ ἔχγη τοῦ ἱεροῦ ἡ ναοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος, ἐν ᾧ κατὰ τὸν Παυσανίαν ἔκειντο «Δήμητρος καὶ τῆς Παιδὸς ἀγάλματα καὶ Ἀθηνᾶς τε καὶ Ἀπόλλωνος». Ἰσως μάλιστα αἱ περαιτέρω ἀνασκαφαὶ ἀπαιτήσωσι τὴν σύγχρονον ἀπαλλαγὴν τοῦ ὀρθοδόξου ἑλληνικοῦ ναοῦ (ἀριστουργήματος βυζαντινῆς τέχνης) ἀπὸ τῶν φραγκικῶν βαναυσουργημάτων.

★

Τέλος εἰς τοὺς ἀπέναντι τῆς Μονῆς τοῦ Προφήτου Ἡλίου χώρους ἀπεκαλύφθη κρηπιδωμᾶ 20 μέτρων — ἰδιωτικοῦ νεκροταφείου — παράλληλον τῆς ἀρχαίας ὁδοῦ, δεικνύον τὴν διευθύνσιν τῆς, καὶ χρησιμεύον πρὸς ἀσφαλῆ ἐξακρίβωσιν καὶ ἀνεύρεσιν ταύτης· καὶ ἕτερον — τετράπλευρον — κρηπιδωμᾶ ἐκεῖ ποῦ ἀπεκαλύφθη, (ἐν ᾧ ἀνευρέθησαν δύο τάφροι — ἴσως μεταγενέστεροι — καὶ μία νεκρική κάλπη) ὅπερ ἡδυνάτο τις νὰ ὑποθέσῃ ὅτι ἀνήκει μᾶλλον εἰς μικρὸν ναόν· ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῇ ὑποθέσει ταύτῃ, πάλιν ἂν πρόκειται περὶ τοῦ Κουαμίτου καλουμένου ὑπὸ τοῦ Παυσανίου ἡ ἄλλου τινὸς δὲν δύναται τις μέχρι τοῦδε τοῦλάχιστον ν' ἀποφάνῃ, ἔαν οἱ περὶ αὐτὸ ἀνασκαπτόμενοι χώροι δὲν φέρωσιν εἰς φῶς ἐπιγραφὴν τινα καὶ ἀφοῦ μάλιστα ἀτυχῶς χαίνει παραπλευρώς φρικώδης καὶ παλαιότατη ἀσβεστοκάμηρος!...

Εὐχῆς ἔργον ἦθελεν εἶναι ἂν διὰ σοβαρὰς καὶ γενναίας ἀποράσεις καὶ ἐργασίας ἀνεσκάπτετο ὁ ἀπὸ Προφήτου Ἡλίου μέχρι τοῦ ἱεροῦ τῆς Ἀφροδίτης χώρος, καὶ ἀπεκαλύπτετο τὸ ἐκ τεσσάρων τοῦλάχιστον σημερινῶν σταδίων τμηματὸς τῆς ἀρχαίας ἱερᾶς ὁδοῦ, ἐφ' ἧς θὰ ἡδυνάτο τις νὰ βαδίξῃ ὡς ἐν τῇ ἀρχαιότητι! Ὅποιον ἱερὸν προσκύνημα θὰ ἔδωρεῖτο εἰς τὸν πεπολιτισμένον κόσμον ἡ ἀρχαιολογικὴ ἑταιρεία!...

Δ. ΓΡ. ΚΑΜΠΟΥΡΟΓΛΟΥΣ

ΠΡΑΓΜΑΤΑ ΚΑΙ ΘΑΥΜΑΤΑ

Ἄτρωτος παῖς

Ἡ κάτωθι περιεργωτάτη ἀληθῶς διήγησις ἐδημοσιεύθη ἐσχάτως εἰς τὴν Ἑφημερίδα τοῦ Ἀγῶνι ὑπὸ τοῦ ἐκ Πετρίγκια τῆς Κροατίας καθηγητοῦ Ζόχ.

Ἐν Σαραγέβῳ, ὅπου ἄλλοτε ἤμην διευθυντὴς τοῦ αὐτόθι γυμνασίου, διωργάνωσα, ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ δουκὸς Γουλιέλμου τῆς Βυρτεμβέργης, ἐορτὴν τῆς 1 Μαΐου διὰ τὴν νεολαίαν τοῦ σχολείου καὶ κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην ἡτοίμαξα μετὰ τῶν μαθητῶν τοῦ σχολείου μικρὰν θεατρικὴν παράστασιν. Τότε μοὶ παρουσιάσθη μαθητὴς τῆς πρώτης τάξεως ὀνόματι Λέων Λέβι, ἡλικίας 16 περίπου ἐτῶν, καὶ μοὶ εἶπεν